

Nieuwsbrief

Havenlaan 88 bus 73 - 1000 Brussel

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

NIEUWSBRIEF@INBO.BE / WWW.INBO.BE

Oktober 2017

Bosreservaten van het Zoniënwood

UNESCO-werelderfgoed (NB 10/17)

U vernam het misschien via de media: begin juli 2017 erkende UNESCO de (onbeheerde) bosreservaten in het Zoniënwood als werelderfgoed. Samen met een aantal van de best ontwikkelde beukenbosreservaten elders in Europa vormen ze nu de erfgoedsite 'Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe'. Het is meteen ook de eerste erkenning van 'natuurlijk werelderfgoed' in ons land.

In totaal werden 5 stukken van het Zoniënwood opgenomen, voor een totale oppervlakte van 260 ha. Het bosreservaat Joseph Zwaenepoel (ca. 190 ha) vormt het grootste deel daarvan, waar het INBO al sinds 1986 intensief onderzoek uitvoert.

Het INBO speelt al van in het begin achter de schermen een belangrijke rol bij deze uitzonderlijke erkenning door de nodige wetenschappelijke onderbouwing te leveren voor het erkenningsdossier.

Samen met de onderzoekers van Onroerend Erfgoed konden we aantonen dat de beuk al minstens 2000 jaar een prominente positie inneemt in het Zoniënwood. Daardoor kon zich hier een zeer volledige fauna en flora van beukenbossen ontwikkelen. De oudste delen van de reservaten hebben al na enkele decennia de aanblik van echte oerbossen gekregen. Dank zij onze meetreeksen en inventarisaties konden we dit alles ook met cijfers en feiten onderbouwen: enkel en alleen al op het dode beukenhout komen meer dan 200 soorten paddenstoelen voor, en de hoeveelheden dood hout en monumentale bomen in de reservaten zijn al vergelijkbaar met deze in echte beukenoerbossen in Centraal Europa.

Deze erkenning als werelderfgoed geeft nu ook wereldwijde erkenning en waardering voor de uitzonderlijke (en vaak miskende) waarde van oude onbeheerde beukenbossen.

[Kris Vandekerkhove](#)

Update ecotoopkwetsbaarheidskaarten online raadpleegbaar (NB 10/17)

Op het [Geoloket Ecotoopkwetsbaarheid](#) kan je de nieuwe versie van de ecotoopkwetsbaarheidskaarten van Vlaanderen raadplegen. Het INBO ontwikkelde deze kaarten voor het eerst in 2000. Ze zijn een pragmatisch instrument om de mogelijke effecten van plannen, projecten of infrastructuurwerken op ecotopen te signaleren. Sinds 2000 traden er heel wat veranderingen op in het landgebruik en de bodembedekking, waardoor een update op basis van de meest actuele kennis en data wenselijk was. Voor deze update evalueerden we de oorspronkelijke methode en pasten de werkwijze hier en daar aan.

De kaarten tonen de kwetsbaarheid van ecotopen voor de milieudrukken verdroging, eutrofiëring en verzuring. We spreken van ecotopen in plaats van ecosystemen of biotopen omdat we zowel vegetatiegemeenschappen als het grondgebruik en de landschapselementen willen omvatten.

In de update is de oorspronkelijke kwetsbaarheidsbenadering behouden. Essentieel is dat kwetsbaarheid gezien wordt als een gevoeligheid van een ecotoop voor de verschillende milieudrukken in combinatie met de biologische waarde. Zeer gevoelige ecotopen die ook een hoge biologische waarde hebben, krijgen daarom de hoogste kwetsbaarheidsscore. De gevoeligheid werd bepaald op basis van de abiotische standplaatsvereisten van de ecotopen.

De kwetsbaarheidskaarten zijn een vertaling van de [Biologische Waarderingskaart](#) naar een specifieke kwetsbaarheid voor de drie bovenvermelde milieudrukken. Via de link met de Biologische Waarderingskaart wordt de kwetsbaarheid ruimtelijk gesitueerd. De methode is daardoor geschikt voor de afweging van locatiealternatieven.

[Lieve Vriens](#)

Meer lezen? [Vriens L. & Peymen J.\(2017\). Ecotoopkwetsbaarheidskaarten voor Vlaanderen. 2016 – versie 2. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2017 \(19\), Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. DOI: doi.org/10.21436/inbor.12650809](#)

Hoe het Voerense landschap vrijwaren? (NB 10/17)

Het INBO, VLM, ILVO en VITO hebben een eerste reeks van vijf rapporten* gepubliceerd in een langlopend onderzoek met als doel het bedreigde unieke Voerense landschap te vrijwaren voor de toekomst.

Voeren is bekend voor zijn aantrekkelijke landschap en trekt het hele jaar door bezoekers. Naar Vlaamse normen herbergt Voeren een hoge biodiversiteit. Het typische landschap dat Voeren zo uniek maakt, is echter bedreigd.

Dit komt in de eerste plaats omdat de traditionele melkveehouderij die het landschap heeft gevormd, gebruikt en beheerd, onder druk staat. De gemiddelde Voerense landbouwer is 55 jaar, en voor jonge landbouwers is een bedrijfsovername een riskante onderneming. Dit betekent dat er in de komende 10 jaar heel wat bedrijfs- en landschapsveranderingen te verwachten zijn. Percelen van stoppende landbouwers worden namelijk vaak omgezet naar akkers of paardenweiden. Deze landschapsveranderingen zullen gevolgen hebben voor toerisme, leefkwaliteit, biodiversiteit en erosie- en overstromingsrisico.

Om het tij te keren, hebben de gemeente Voeren, het Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren, bovenlokale administraties, en verschillende lokale spelers de handen in elkaar geslagen en een overlegorgaan opgericht (de 'Projectgroep Voeren'). In het kader van het [VLM Plattelandsonderzoek](#) hebben INBO, ILVO en VITO Voeren als casus gekozen omdat het een typische plattelandsgemeente is en omdat er een actieve intersectoriële overlegstructuur aanwezig is.

In de tweede fase van het project zullen geïntegreerde oplossingsstrategieën worden voorgesteld.

[Francis Turkelboom](#), Dieter Mortelmans, Marijke Thoonen en Lieven Desmet

*De rapporten presenteren een grondige analyse van de huidige toestand van het Voerense landschap en hoe de belanghebbenden die toestand ervaren:

- [Analyse van de relatie tot het landschap in Voeren van de sectoren erfgoed, natuur, recreatie & toerisme en wonen](#)
- [Analyse van de relatie tussen landbouw en landschap in Voeren. Trends en drivers](#)
- [Klimaatverandering en klimaatbestendig landschap te Voeren](#)
- [Sociale waardering van het Voerense landschap](#)
- [Stakeholderidentificatie en -analyse van Voeren](#)

Kwik en de kleine mantelmeeuw (NB 10/17)

Het is bekend dat vissen hoge concentraties aan schadelijke stoffen kunnen bevatten en dat hogere organismen zoals vogels deze kunnen opnemen via de voedselketen. Het INBO onderzocht samen met een aantal Vlaamse en internationale partners of de aanwezigheid van kwik (Hg) in vissen een invloed heeft op het broedsucces van kleine mantelmeeuwen.

Als soort is de kleine mantelmeeuw een uitgesproken generalist, maar bepaalde individuen zijn echte specialisten wat betreft hun voedselkeuze. Vrouwtjes die overwegend mariene prooien hadden gegeten, legden grotere eieren dan individuen die meer terrestrisch waren georiënteerd. Die grotere eieren bevatten wel hogere concentraties kwik. Ook de veren van hun kuikens bevatten meer kwik dan de veren van hun terrestrisch georiënteerde soortgenoten. Het onderzoek toonde aan dat de eieren van de marien georiënteerde meeuwen waarschijnlijk nog groter waren geweest als hun voedsel minder kwik zou hebben bevat. De verhoogde concentratie kwik bleek evenwel geen negatieve invloed te hebben op de initiële conditie en groei van de kuikens, vermoedelijk omdat de hoeveelheid kwik daarvoor te laag was.

Het terreinwerk van dit onderzoek vond plaats in Zeebrugge. In het broedseizoen 2012 onderzochten we 26 nesten van kleine mantelmeeuwen, in 2013 47. Verstoring van de kolonie werd zo beperkt mogelijk gehouden. Alleen in 2012 werd van elk nest één ei verwijderd voor analyse. Het kwikgehalte in de vogels werd uitsluitend gemeten in dons en veren gevonden rond de nesten. De voedselsamenstelling werd bepaald aan de hand van isotopenanalyses van eieren en veren van de kuikens.

Verder onderzoek zal moeten aantonen of ook op langere termijn geen schadelijke gevolgen optreden als gevolg van de inname van kwik. Dit onderzoek beperkte zich tot de eerste levensmaand van de kuikens.

[Eric Stienen](#)

Lees het A1-artikel: [Offspring Hg exposure relates to parental feeding strategies in a generalist bird with strong individual foraging specialization](#)

Advies in de kijker: impact en beheer van verwilderde katten (NB 10/17)

Er is betrekkelijk weinig bekend over de negatieve impact van verwilderde katten op de biodiversiteit in Vlaanderen. Op vraag van de Minaraad ging het INBO na:

- welke wetenschappelijke studies er bestaan over de negatieve impact op de biodiversiteit in Vlaanderen van predatie door katten,
- of het wenselijk is dat er bijkomende beheersmaatregelen komen naast het sterilisatiebeleid vanuit Dierenwelzijn,
- of er een wetenschappelijke evaluatie bestaat van de mogelijke beheerstrategieën en -maatregelen rond het beheer van verwilderde katten

In 2014 bepaalde het sterilisatiebeleid van de Vlaamse overheid dat verkochte of weggegeven katten die niet voor de kweek bestemd zijn, gecastreerd of gesteriliseerd en geïdentificeerd moeten worden. Met de geplande aanvulling dat alle katten voor de leeftijd van 5 maanden gecastreerd en geïdentificeerd zullen moeten worden, is het beleid vrij uniek.

De dienst Dierenwelzijn laat nu onderzoeken of een model dat al bestaat voor zwerfhonden kan aangepast worden om het evalueren van beheeropties voor katten in Vlaamse steden en gemeenten mogelijk te maken. Met het Vlaamse kattenmodel en een handleiding zullen lokale overheden zelf het model kunnen toepassen op de zwerfkatten in hun stad of gemeente. Het resultaat van deze studie zal moeten bijdragen aan de evaluatie van de verschillende beheerstrategieën en -maatregelen.

[>>Lees het integrale advies](#)

Verspreiding van de das in Vlaanderen: recente evoluties (NB 10/17)

Sinds enkele jaren komen dassen opnieuw in alle Vlaamse provincies voor. Analyse van de verzamelde data leert dat zij er niet alleen rondzwerven, maar er heel wellicht ook gevestigd zijn en er zich voortplanten. Plaatselijk bleef deze vestiging mogelijk jarenlang onbekend, elders gaat het om nieuwe en recente vestigingen. Deze analyse werpt een nieuw licht op de situatie van de das in Vlaanderen, gezien we er tot voor kort van uitgingen dat de soort enkel in zuidelijk Limburg gevestigd was.

Enkele conclusies van het rapport:

- Als 'beschermde diersoort' is het voor dassen van belang dat ook de burchten, als epicentra van de territoria, niet verstoord of vernietigd worden.
- Gezien de populatie-evolutie is er geen reden of nood om dassen te herintroduceren.
- Inspanningen op het vlak van ontsnippering (ecotunnels,...) hoeven zich geenszins te beperken tot regio's waar aanwezigheid van dassen algemeen bekend is.

Dassen gelden klassiek als een mysterieuze soort – een 'Vlaamse panda'. Met dit INBO-rapport willen we graag nieuwe, losse waarnemingen van de vrijwilligers van het INBO Marternetwerk in een context plaatsen.

[Koen Van Den Berge](#)

Meer lezen: [Van Den Berge K., Gouwy J., Berleengee F. & Vansevenant D. \(2017\). Verspreiding van de das \(Meles meles\) in Vlaanderen: recente evoluties. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2017 \(34\). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. DOI: \[doi.org/10.21436/inbor.12435597\]\(https://doi.org/10.21436/inbor.12435597\)](#)